

ArticleHistory:

Received
09/10/2024
Accept
14/11/2024
**Available
online**
15/11/2024

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3594>

AN ANALYSIS OF POSTGRADUATE EDUCATION THESES ON LITERACY SKILLS RELATED TO POLITICAL SOCIALIZATION

POLİTİK TOPLUMSALLAŞMA BAĞLAMINDA İLİŞKİLENEN
OKURYAZARLIK BECERİLERİ KONUSUNDA
GERÇEKLEŞTİRİLEN LİSANSÜSTÜ EĞİTİM TEZLERİNE
İLİŞKİN BİR İNCELEME¹

Bülent Güven²
Akın Sabır³

Abstract

The social life and socialization feature, which are deemed necessary for the existence of human beings or to maintain their existence in a healthy harmony, have led to the emergence of a skill called political socialization with the individual's involvement in political processes. In order to understand and comprehend political socialization, it is necessary to have some literacy skills. For this purpose, it is important to recognize the legal, political and critical literacy skills that are known to have an impact on political socialization. In this research, it is aimed to examine the theses on these skills, which have an impact on the formation of political socialization, in terms of the determined basic criteria. The study group of the research, which was carried out with the document analysis technique in the qualitative method, consists of a total of 17 postgraduate education theses on law, political and critical literacy, which are accessible at the National Thesis Center of YÖK. The findings of the data obtained within the scope of political socialization are presented in the findings section in the form of frequency and percentage. As a result of the research, it has been concluded that the thesis studies on political literacy and legal literacy are few in number, the thesis studies on literacy skills have started to increase in recent years, the aim of the research is generally level determination, and the pattern and method used vary depending on the purpose of the research.

Keywords: Political socialization, political literacy, legal literacy, critical literacy

¹ Bu makale "ULEAD 2023 ANNUAL CONGRESS" adlı kongrede özet metni yayınlanan bildiri temel alınarak hazırlanmıştır.

² Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, bulentg@comu.edu.tr, orcid.org/0000-0002-8883-3028

³ Doktora öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, akinsabir17@gmail.com, orcid.org/0000-0001-6990-5224

Özet

İnsanın var olabilmesi ya da varlığını sağlıklı bir uyum içinde sürdürebilmesi için gerekli görülen toplumsal yaşam ve sosyalleşme özelliği, bireyin politik süreçlere dahil olması ile politik toplumsallaşma adı verilen bir becerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Politik toplumsallaşmanın anlaşılıp kavranabilmesi için bazı okuryazarlık becerilerine sahip olunması gereklidir. Bu amaçla politik toplumsallaşma kapsamında etkisi olduğu bilinen hukuk, politik ve eleştirel okuryazarlık becerilerinin tanınması önemlidir. Bu araştırmada politik toplumsallaşmanın oluşmasında etkisi olan bu becerileri konu alan tezlerin belirlenen temel kriterler yönüyle incelenmesi amaçlanmaktadır. Nitel yöntemde doküman incelemesi tekniği ile gerçekleştirilen araştırmanın çalışma grubunu YÖK Ulusal Tez Merkezinde ulaşılabilir şekilde yer alan hukuk, politik ve eleştirel okuryazarlık konusunda gerçekleştirilmiş toplam 17 lisansüstü eğitim tezi oluşturmaktadır. Politik toplumsallaşma kapsamında elde edilen verilere ait bulgular, frekans ve yüzde şeklinde bulgular kısmında sunulmuştur. Araştırmanın sonucunda politik okuryazarlık ve hukuk okuryazarlığı konularında gerçekleştirilen tez çalışmalarının sayıca az olduğu, okuryazarlık becerilerine yönelik tez çalışmalarının son yıllarda artmaya başladığı, araştırmaların amacının genellikle düzey belirleme olduğu, araştırmanın amacına bağlı olarak ise kullanılan desen ve yöntemin değişiklik gösterdiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Politik toplumsallaşma, politik okuryazarlık, hukuk okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlık

GİRİŞ

“Sosyalleşme, kişinin ben kalarak biz olmayı öğrenmesidir” (Tarhan, 2022)

İnsanlık yüzyıllardan beri toplumun amaçlarına ulaşmasını sağlayan bir piyon işlevi görmektedir. Toplum ve insan arasındaki bu ilişki karşılıklıdır. Toplum amaçlarına ulaşmak için insanlara, insanlarda uyum içerisinde yaşayabilmek için toplum içinde var olmaya yani toplumsallaşmaya ihtiyaç duymaktadır. Bireyin doğumundan ölümüne kadar devam eden toplumsallaşma sürecinin bireye birçok faydası bulunmaktadır. Bireysel olarak farklı olmalarına rağmen kişiler toplumsallaşma süreci içerisinde toplumda bireysel olarak hareket etmeyi, toplum ile kaynaşmayı ve topluma uyumlu bir çehreye sahip olmayı öğrenmektedir (Çostu, 2009). Bir toplum bilimi olarak adlandırılan toplumsallaşma kavramı Türk Dil Kurumu tarafından kişinin kendini şahsiyet edinimi sırasında topluma hazırlaması, onunla bütünleşmesi ve sosyalleşme süreci olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Toplumsallaşma özellikle genç bireylerin toplum ve politik değerlerini benimsemeleri gereken hayat boyunca süren bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Marshall, 1999, akt. Beşirli ve Ünal, 2018).

İnsanlar toplum içinde nasıl yaşamaları gerektiği konusunda çoğu zaman aynı fikirde değillerdir. İnsanların farklı görüşlere sahip olmaları bireylerin yaşamlarını etkileyen yasalarla ilgili, çeşitli faaliyetler bütünü olarak tanımlanan siyaset ile ilişkilerini gerekli kılmaktadır. Aynı zamanda bir çatışmayı ortadan kaldırmayı amaçlayan süreç olarak düşünülen siyaset, farklılığın ve yetersizliğin mecburi varlığı nedeniyle insanlığın mutlak bir boyutu haline gelmektedir (Heywood, 2017). Siyasal bir sistem içerisindeki birey kendi çıkarları dolayısıyla edindiği siyasal kimlikler nedeniyle farklı siyasal tercihlerde bulunabilmektedirler. Bireylerin oy kullanması bir tür politik toplumsallaşma örneği olarak görülmektedir (Akın, 2009). Politik toplumsallaşmasının oluşmaya başladığı ilk evre ve ortam olarak aile düşünülebilir. Ailenin tutumu çocuğun politik toplumsallaşmasında önemli olarak görülmektedir. Hatta ailenin medeni durumu bile çocukların politik görüşlerini etkilemektedir (Ditmars ve Bernardi, 2023). Çocukluk döneminde edinilen değer

ve tutumlarının daha sonra değişmesinin zor olması (Easton ve Hess, 1962) bu dönemde elde edilen politik süreçlerin önemini ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmalar 14-17 yaş aralığında politikaya olan ilginin muhtemel olduğu yönünde sonuçlar ortaya çıkarmasına rağmen çocuğun politik dünyasının ilkökula başlamadan şekillenmeye başladığı görülmektedir (Easton ve Hess, 1962). Çocuğun politik anlamda toplumsallaşmasında ikincisi ve en önemli aşamanın okul olduğu söylenebilir. Okullar, bireylerin politik olarak yetiştirilmesi aşamasında kamu tarafından kontrol edilen tek araç olarak bilinmektedir. (Amnå 2012, akt. Koskımaa ve Rapeli, 2015). Devlet varlığını sürdürebilmek için sahip olduğu politikayı yeni kuşaklara okullar ve eğitim programları aracılığıyla benimsetmektedir (Sönmez, 2020). Bu açıdan yeni kuşaklara ulaşmanın temeli olan ilkökul aşaması politikanın benimsetilmeye çalışıldığı ilk aşama olarak düşünülebilir. Çocuğun ilkökulu bitirdiği zaman birçok politik tutum ve değere güçlü bir şekilde sahip olduğu görülmekte ve çocuğun siyasetin bir üyesi olma yolunda biçimlendiği değerleri ise 3 ile 13 yaş aralığında kazandığını görülmektedir (Easton ve Hess, 1962). Bu yaş aralığı göz önüne alındığında okullarda yapılan uygulamalar da önem kazanmaktadır. Politik toplumsallaşmanın okullarda gerçekleşme durumuna yönelik en dikkat çekici örnekleri sınıf başkanı seçimi ile 2019 yılına kadar sürdürülen okul meclisleri projesi kapsamında temsilci seçim süreci olarak sıralanabilir. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer alan Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan öğretim programları incelendiğinde politik toplumsallaşma kavramına ilk kez temel eğitim basamağının ilk adımı olan ilkökullarda yer vermeye başlandığı görülmektedir. İlkokul basamağında ise bu kavramın ilk kez uygulandığı ders Sosyal Bilgilerdir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda "sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler" başlığı altında bireyin toplum hayatına girmesine sağlayacak ve bireyin toplumsal ve siyasal katılımının gerekli (MEB, 2018) olacağından bahsedilen yetkinlik birey için politik toplumsallaşmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Okuryazarlık zaman içerisinde temel anlamının çok ötesinde anlamlar kazanmıştır. Temel düzeyde okuma-yazma edinimi olarak görünen klasik okuryazarlık 21. yüzyılda çok işlevsel okuryazarlık olarak tanımladığımız bir yapıya bürünerek, bir bilim alanındaki temel beceriye sahip olma olarak tanımlanmaktadır (Güven, 2019). Çok işlevli okuryazarlığa sahip olunması "bireyin kendini gerçekleştirme ve derin değerlere sahip olunması" gibi birçok fayda sağlar. Bunlara ek olarak ise "sosyal, politik ve ekonomik hayat için gerekli bilgilerin anahtarı" olarak görülmektedir (Güneş, 1994). Bu açıdan bakıldığında çok işlevli okuryazarlığa sahip olmanın politik toplumsallaşmanın ön koşulu olduğu söylenebilir.

21. yy. teknolojisi ile birlikte politik toplumsallaşma daha farklı bir rol almaktadır. Sosyal medya aracılığıyla bireylerin politikleşmesi daha da artmaktadır. Dolayısıyla bireyin politik toplumsallaşma sürecine dahil olması için politik okuryazarlık, hak kavramının çoğulu olarak görülen hukuk (TDK 2023) okuryazarlığı ve topluma eleştirel bir gözle bakılmasını sağlayan eleştirel okuryazarlık becerilerine sahip olması gerekmektedir. Bu okuryazarlık türlerini özellikleri yönüyle kısaca tanıtmak gerekirse Hukuk okuryazarlığı başlangıçta sadece profesyonel bir hukuk eğitimi almak olarak tanımlanıyordu (Zariski, 2014) fakat günümüzde yasal temeller üzerine yargıda bulunabilme ve yasal sistemi faal bir biçimde kullanarak onu geliştirmek için yöntemler ortaya koyabilme yeteneği (McLahlin 2010 akt. Zariski 2014) olarak tanımlanmaktadır. Politik Okuryazarlık siyasal düzen çerçevesindeki verilen kararlara etkin bir şekilde katkıda bulunma becerisi (Görmez, 2018) olarak tanımlanırken Eleştirel Okuryazarlık ise birçok farklı kaynaktan veri elde edilmesi ve bunların zihinsel

beceriler ile yorumlanması (Gençtürk ve Karatekin, 2013) olarak tanımlanmaktadır. Tanımlarda vurgulanan özelliklerin 21. yy. toplumlarında yaşamlarını sürdüren bireylerde bulunması gerektiği konusuna dikkat çeken araştırmaların varlığı literatür incelendiğinde (Aslan, 2019; Başaran, 2021; Bircan, 2022) fark edilmektedir. Literatüre katkı bağlamında gerçekleşen çalışmaların daha çok lisansüstü eğitim tezi şeklinde yer aldığı anlaşıldığından, bu önemli okuryazarlık becerilerinin lisansüstü eğitim tezlerinde ne şekilde ele alındığı, ulaştıkları sonuçların bu okuryazarlık becerilerine yönelik durumu ne şekilde betimlediği bu araştırmada belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda bu araştırmada politik toplumsallaşma üzerinde etkili olduğu varsayılan hukuk okuryazarlığı, politik okuryazarlık ve eleştirel okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilen lisansüstü eğitim tezlerinin belirlenen özellikler yönüyle incelenmesi temel olarak amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Araştırmada incelenen lisansüstü eğitim tezlerinin yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Araştırmada incelenen lisansüstü eğitim tezlerinde belirlenen amaçlar yönüyle dağılımı nasıldır?
- Araştırmada incelenen lisansüstü eğitim tezlerinde kullanılan yöntem ve desenlerin dağılımı nasıldır?
- Araştırmada incelenen lisansüstü eğitim tezlerinden elde edilen sonuçlar nelerdir?

YÖNTEM

Politik toplumsallaşma kapsamındaki okuryazarlık becerilerinin incelendiği araştırmanın bu bölümünde araştırmada deseni, çalışma grubu ile veri toplama ve veri analizi sürecine yer verilmiştir.

Araştırma Deseni

Bu araştırmada politik toplumsallaşma bağlamında ele alınan politik okuryazarlık, hukuk okuryazarlığı ve eleştirel okuryazarlık becerileri ile ilgili gerçekleştirilmiş olan lisansüstü eğitim tezlerinin doküman analizi yöntemi ile incelenmesi amaçlanmıştır. Doküman Analizi üzerinde çalışılması belirlenen olgulara ilişkin bilgileri kapsayan yazılı öğelerin değerlendirilmesi olarak tanımlanabilir. (Yıldırım ve Şimşek 2021). Doküman analizinde uygun dokümanların seçilmesi için bir ön araştırma yapılmalı ve dokümanlar ulaşılabilirlik, maliyet ve telif yönünden kontrol edilmelidir (Çelebi 2021). Doküman analizi genel olarak 5 ayrı aşamada gerçekleşir; Birinci aşamada araştırma problemine uygun olarak dokümanlara ulaşılır. İkinci aşamada elde edilen dokümanların orijinaliği kontrol edilir. Üçüncü aşamada araştırmacı dokümanı anlamaya ve çözümlenmeye başlar. Dördüncü aşamada veriler kullanılma yöntemine göre analiz edilir. Son aşama ise etik kurallara dikkat edilerek elde edilen veriler kullanılır (Yıldırım ve Şimşek 2021). Araştırma bu 5 ayrı aşamaya göre gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubu

2012-2022 yılları arasında Yüksek Öğretim Kurulu bünyesindeki Ulusal Tez Merkezinde bulunan lisansüstü eğitim tez çalışmalarının incelendiği bu araştırmada politik toplumsallaşma ile ilgili olduğu düşünülen Politik Okuryazarlık ile ilgili 3 tez, Hukuk Okuryazarlığıyla ilgili 3 tez ve Eleştirel

Okuryazarlıkla ilgili 11 tez olmak üzere toplam 17 tez çalışması araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem çeşitlerinden ölçüt örneklem kullanılarak çalışma grubu belirlenmiştir. Ölçüt örneklem daha önceden belirlenen kriterlerin karşılanması şeklinde tanımlanır (Yıldırım ve Şimşek 2021).

Veri Toplama ve Veri Analizi

Veri toplama aşaması birçok aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada politik toplumsallaşma kavramı ile ilgili literatür incelenerek belirlenen okuryazarlıklar (politik okuryazarlık, hukuk okuryazarlığı ve eleştirel okuryazarlık) ile ilgili YÖK Ulusal Tez Merkezinde erişime açık şekilde bulunan tezlere ulaşılmıştır. Tezlerin elde edilmesi sırasında araştırmanın temel amacına uygunluğu ve ulaşılabilirliği kriterlerine dikkat edilmiştir. Ardından ulaşılan tezlerin uygunluğu bütün yönleriyle kontrol edilmiş ve inceleme aşaması için belirli temalar oluşturulmuştur. Temaların belirlenmesi aşamasında 2 alan uzmanı ve 2 doktora öğrencisinin görüşlerinden yararlanılmıştır. Son aşamada elde edilen çalışmalardan yıl, amaç, kullanılan yöntem ve sonuç değişkenleri olmak üzere 4 ayrı boyutta temalar oluşturulmuş ve bu temalara ilişkin kategoriler elde edilmiştir. Çalışma bu kategoriler çerçevesinde analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda bulgular elde edilmiş ve frekans ile yüzde dağılımı şeklinde tablolastırılmıştır. Çalışmanın geçerliliğini ve tutarlılığını sağlamak için alanda yeteri kadar zaman harcanmış, uzman incelemesinin yanı sıra harici bir okuyucu ile de çalışma kontrol edilerek gerekli düzenlemeler yapılmış ve araştırmanın son hali bulgular kısmında sunulmuştur.

BULGULAR

Araştırma kapsamında elde edilen veriler yıllar, amaçlar, kullanılan yöntem ve desen ile sonuçlar değişkenleri incelenerek çalışmanın bulguları ortaya konulmuştur. Bu bağlamda politik toplumsallaşma kapsamında incelenen tezlere ilişkin bulgular kategorileştirilerek tablolar halinde sunulmuştur.

Tez Çalışmalarının Yıl Değişkeni Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular

Politik Okuryazarlık, Hukuk Okuryazarlığı ve Eleştirel Okuryazarlık kapsamında oluşturulan tez çalışmalarının yıllara göre dağılımı Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3'te gösterilmektedir.

Hukuk Okuryazarlığı Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 1. Hukuk Okuryazarlığı Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Frekans	%
2013	1	33,3
2017	1	33,3
2021	1	33,3
Toplam	3	100

Tablo 1 incelendiğinde 2013 ile 2021 yılları arasında Hukuk Okuryazarlığı ile ilgili yayımlanan toplam tez sayısı 3'tür. Çalışmaların 2013, 2017 ve 2021 yıllarında 1'er kez yapıldığı görülmektedir.

Politik Okuryazarlık Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 2. Politik Okuryazarlık Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Frekans	%
2019	2	66,6
2021	1	33,3
Toplam	3	100

Tablo 2 incelendiğinde 2019 ile 2021 yılları arasında Politik Okuryazarlık ile ilgili yayımlanan toplam tez sayısı 3'tür. Bu çalışmalar incelendiğinde politik okuryazarlık ile ilgili çalışmaların 2019 yılından itibaren başladığı görülmektedir.

Eleştirel Okuryazarlık Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 3. Eleştirel Okuryazarlık Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Frekans	%
2022	3	27,27
2021	2	18,18
2020	1	9,09
2019	1	9,09
2017	1	9,09
2016	1	9,09
2014	1	9,09
2012	1	9,09
Toplam	11	100

Tablo 3 incelendiğinde 2012 ile 2022 yılları arasında Eleştirel Okuryazarlık ile ilgili yayımlanan toplam tez sayısı 11'dir. Bu çalışmalar içerisinde en fazla 2022 yılında çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaları 2021 yılında yapılan çalışmalar takip etmektedir. Bu durum okuryazarlık ile ilgili çalışmaların 2021 yılı sonrasında artış yaptığını göstermektedir.

Tez Çalışmalarının Amaç Değişkeni Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular

Politik Okuryazarlık, Hukuk Okuryazarlığı ve Eleştirel Okuryazarlık kapsamında gerçekleştirilen tez çalışmaları incelenmiştir. İncelenen tez çalışmalarından elde edilen kategorilerin dağılımı Tablo 4, Tablo 5 ile Tablo 6'da gösterilmektedir.

Hukuk Okuryazarlığı Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Amaçlarına Göre Dağılımı

Tablo 4. Hukuk Okuryazarlığı Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Amaçlarına Göre Dağılımı

Amaçlar	Frekans	%
Okuryazarlık Düzeyi	3	100
Toplam	3	100

Tablo 4 incelendiğinde hukuk okuryazarlığıyla ilgili gerçekleştirilen çalışmaların en fazla okuryazarlık düzeyi belirleme amacı ile yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, sekizinci sınıf öğrencilerinin ve okul yöneticilerinin okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Politik Okuryazarlık Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Amaçlarına Göre Dağılımı

Tablo 5. Politik Okuryazarlığı Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Amaçlarına Göre Dağılımı

Amaçlar	Frekans	%
Beceri Kazanımı	1	33,3
Kavram Öğrenimi	1	33,3
Okuryazarlık Düzeyi	1	33,3
Toplam	3	100

Tablo 5 incelendiğinde yapılan politik okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların beceri kazanımı, kavram öğrenimi ve okuryazarlık düzeyi belirleme amacıyla yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalara bakıldığında ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık kavramına ilişkin yanılgıların öğrenilmesi, ortaokul dönemlerinden itibaren politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasının gerekliliği ve coğrafya lisans öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesinin amaçlandığı görülmektedir.

Eleştirel Okuryazarlık Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Amaçlarına Göre Dağılımı

Tablo 6. Eleştirel Okuryazarlık Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Amaçlarına Göre Dağılımı

Amaçlar	Frekans	%
Okuryazarlık Düzeyi	3	27,27
Beceri Kazanımı	2	18,18
Okuryazarlık Etkisi	2	18,18
Ders İçerikleri	1	9,09
Öğretim Etkisi	1	9,09
Materyal Etkisi	1	9,09
Uygulama Etkisi	1	9,09
Toplam	11	100

Tablo 6 incelendiğinde eleştirel okuryazarlık ile ilgili çalışmalar incelendiğinde çalışmaların en fazla okuryazarlık düzeyi belirleme amacıyla yapıldığı görülmektedir. Bu amaçla yapılan çalışmaların örneklemi öğretmenlerin, lise öğrencilerinin ve beden eğitimi ve spor öğrencilerini oluşturmaktadır. Bu çalışmaları en fazla sıklığı sahip beceri kazanımı ve okuryazarlık etkisini belirleme amacıyla yapılan diğer çalışmaların takip ettiği görülmektedir. Belirlenen amaçlara uygun şekilde yöntem, desen seçimi ve örneklem seçimi geliştirilerek çalışmalar yürütülmüştür.

Tez Çalışmalarının Yöntem ve Desen Değişkeni Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular

Politik Okuryazarlık, Hukuk Okuryazarlığı ve Eleştirel Okuryazarlık çerçevesinde oluşturulan tez çalışmalarının yöntem ve desene göre dağılımı Tablo 7, Tablo 8 ve Tablo 9’te gösterilmektedir.

Hukuk Okuryazarlığı Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerde Kullanılan Yöntem ve Desen Dağılımı

Tablo 7. Hukuk Okuryazarlığı Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerde Kullanılan Yöntem ve Desen Dağılımı

Yöntem ve Desen	Frekans	%
Karma Araştırma Yöntemi	2	66,6
<i>Yakınsayan Paralel Desen</i>	//	66,6
Nicel Araştırma Yöntemi	1	33,3
<i>Betimsel Araştırma Deseni</i>	/	33,3
Toplam	3	100

Tablo 7 incelendiğinde yapılan çalışmaların en fazla karma araştırma yöntemi ile yapıldığı diğer çalışmaların ise nicel araştırma yönteminde tasarlandığı görülmektedir. Karma araştırma deseni ile yapılan çalışmaların tamamını yakınsayan paralel desenin oluşturduğu görülmektedir. Nicel araştırma deseni ile yapılan çalışmaların tamamını ise betimsel araştırma deseninin oluşturduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda nitel araştırma desenine hiç rastlanmamıştır.

Politik Okuryazarlık Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerde Kullanılan Yöntem ve Desen Dağılımı

Tablo 8. Politik Okuryazarlık Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerde Kullanılan Yöntem ve Desen Dağılımı

Yöntem ve Desen	Frekans	%
Nicel Araştırma Yöntemleri	3	100
<i>Betimsel Tarama Deseni</i>	///	100
Toplam	3	100

Tablo 8 incelendiğinde politik okuryazarlık ile ilgili çalışmaların tamamının nicel yöntemde yapıldığı görülmektedir. Nicel araştırma yönteminde yapılan çalışmaların tamamının ise betimsel tarama deseninde yapıldığı görülmektedir.

Eleştirel Okuryazarlık Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerde Kullanılan Yöntem ve Desen Dağılımı

Tablo 9. Eleştirel Okuryazarlık Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerde Kullanılan Yöntem ve Desen Dağılımı

Yöntem ve Desen	Frekans	%
Nitel Araştırma Yöntemleri	7	63,63
<i>Durum Çalışması</i>	///	27,27
<i>Eylem Araştırması</i>	///	27,27
<i>Doküman İncelemesi</i>	/	9,09
Nicel Araştırma Yöntemleri	3	27,27
<i>Tarama Deseni</i>	///	27,27
Karma Araştırma Yöntemleri	1	9,09
<i>Açımlayıcı Sıralı Desen</i>	/	9,09
Toplam	11	100

Tablo 9 incelendiğinde eleştirel okuryazarlık ile ilgili çalışmalarda nitel araştırma yönteminin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmaları en fazla frekans değerine sahip nicel araştırma yöntemleri takip etmektedir. Ayrıca bu çalışmalarda karma araştırma yönteminde kullanıldığı görülmektedir. Nitel araştırma yönteminde yapılan çalışmaların tamamında tarama deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinde ise en sık kullanılan desenlerin durum çalışması ve eylem araştırması olduğu görülmektedir. Karma araştırma yönteminde yapılan çalışmaların tamamında ise açımlayıcı sıralı desen kullanılmıştır.

Tez Çalışmalarının Sonuç Değişkeni Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular

Politik Okuryazarlık, Hukuk Okuryazarlığı ve Eleştirel Okuryazarlık çerçevesinde oluşturulan tez çalışmalarının sonuç değişkenine göre dağılımı Tablo 10, Tablo 11 ve Tablo 12’te gösterilmektedir.

Hukuk Okuryazarlığı Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Ulaşılan Sonuçlara İlişkin Dağılımı

Tablo 10. Hukuk Okuryazarlığı Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Ulaşılan Sonuçlara İlişkin Dağılımı

Sonuçlar	Frekans	%
Yeterli Beceri Düzeyi	3	100
Toplam	3	100

Tablo 10 incelendiğinde hukuk okuryazarlığı ile ilgili yapılan çalışmalarının tamamında katılımcıların yeterli beceri düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda okul yöneticilerinin, sekizinci sınıf öğrencilerinin ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yeterli düzeyde okuryazarlık becerisine sahip oldukları görülmektedir.

Politik Okuryazarlık Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Ulaşılan Sonuçlara İlişkin Dağılımı

Tablo 11. Politik Okuryazarlık Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Ulaşılan Sonuçlara İlişkin Dağılımı

Sonuçlar	Frekans	%
Yetersiz Beceri Düzeyi	1	33,3
Kavram Yanılgısı	1	33,3
Yeterli Beceri Düzeyi	1	33,3
Toplam	3	100

Tablo 11 incelendiğinde politik okuryazarlık ile yapılan çalışmalarda katılımcıların yetersiz beceri düzeyine sahip olduğu, kavram yanılgılarına uğradığı ve yeterli beceri düzeyine sahip olduğu sonuçlarına ulaştıkları görülmektedir. Bu çalışmalar sonucunda coğrafya lisans öğrencilerin politik okuryazarlık becerilerinin düşük düzeyde olduğu, ortaokul öğrencilerinin cumhuriyet ve kamuoyu kavramlarına yönelik bir yanılgı içinde oldukları ve ortaokul öğrencilerinin yeterli düzeyde politik okuryazarlık becerisine sahip oldukları belirlenmiştir.

Eleştirel Okuryazarlık Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Ulaşılan Sonuçlara İlişkin Dağılımı

Tablo 12. Eleştirel Okuryazarlık Kapsamında Gerçekleştirilen Tezlerin Ulaşılan Sonuçlara İlişkin Dağılımı

Sonuçlar	Frekans	%
Beceri Gelişimi	4	36,36
Yeterli Beceri Düzeyi	3	27,27
Düşünme Becerileri Gelişimi	1	9,09
Yetersiz Beceri Düzeyi	1	9,09
Beceri Etkileşimi	1	9,09
Okuryazarlık Düzey Gelişimi	1	9,09
Toplam	11	100

Tablo 12 incelendiğinde eleştirel okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmalarda en fazla katılımcıların beceri gelişimi ile yeterli beceri düzeyine sahip oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu çalışmalarda 4. Sınıf öğrencilerin eleştirel okuryazarlık düzeylerinin geliştiği, İlkokul 5. Sınıf öğrencilerin eleştirel yazma becerilerinin geliştiği, beden eğitimi ve spor öğretmenlerin eleştirel okuryazarlık düzeylerinin arttığı ve Suriyeli öğrenciler üzerinde uygulanan eleştirel okuma sürecinin olumlu yönde etki ettiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada politik toplumsallaşma bağlamında ele alınan okuryazarlık becerilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla literatürde yer alan hukuk okuryazarlığı alanında 3 tez, politik okuryazarlık alanında 3 tez ve eleştirel okuryazarlık alanında ise 11 adet tez incelenmiştir.

Politik toplumsallaşma kapsamında gerçekleştirilen tez çalışmaları incelendiğinde Türkiye’de yapılan hukuk okuryazarlığı, politik okuryazarlık ve eleştirel okuryazarlık ile ilgili tez çalışmalarının az olduğu görülmektedir. Bu noktadan hareketle eğitim araştırmaları üzerine yapılan çalışmalarının azlığının bu durumun oluşmasına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu tarafından yapılan araştırmada sosyal bilimlerde eğitim üzerine üretilen yayın sayısının, ekonomi ve tarih araştırmalarından sonra gelmesi bu sonucu destekler niteliktedir (TÜBİTAK, 2015). Okuryazarlık özeline baktığımızda ise Çetin (2023) çalışmasında çalışmanın sonucuna paralel olarak hukuk okuryazarlığı ile ilgili yapılan çalışmaların yetersiz olduğunu öne sürmektedir. Araştırmanın sonucundan farklı olarak Salur (2022) ise çalışmasında hukuk okuryazarlığı ve politik okuryazarlık çalışmalarının en fazla çalışılan türler olduğunu ortaya koymaktadır. Bu duruma tez üretim süreci ile makale üretim süreci arasındaki zaman farkının neden olduğu söylenebilir. Çalışmanın bulgularından elde edilen bir diğer sonuç ise eleştirel okuryazarlık alanında yapılan tez çalışmalarının hukuk okuryazarlığı ve politik okuryazarlığa göre fazla olmasıdır. Ulusal ve Uluslararası alanyazında yapılan çalışmalara bakıldığında eleştirel okuryazarlık çalışmalarının hukuk ve politik okuryazarlık çalışmalarına göre fazla olduğu görülmektedir. Bu durum 21. Yy. becerileri incelendiğinde “eleştirel düşünme” olarak yer alan becerinin (Yalçın, 2018) eleştirel okuryazarlığın bir parçası olması ile açıklanabilir.

Yapılan tez çalışmaları yıllara göre incelendiğinde hukuk okuryazarlığı alanında yapılan ilk tezin ise 2013 yılında yapıldığı ve bu alanda yapılan çalışmaların yıllara göre değişiklik göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Politik okuryazarlık alanında yapılan çalışmalara bakıldığında ise tez çalışmalarının 2019 yılından itibaren yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum politik okuryazarlığın ilk defa 2018 yılında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına girmesiyle (MEB, 2018) açıklanabilir. Eleştirel okuryazarlık açısından bakıldığında yapılan ilk tezin 2012 yılında yapıldığı ve son yıllarda bir artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Literatüre baktığımızda Haçat ve Demir (2018) bu alanda yapılan en fazla çalışmanın 2018, Güleç ve Hüdavendigar (2020) 2017-2019 yıllarında, Balta ve Kanpolat (2020) ise 2019 yılında yapıldığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar genel olarak okuryazarlık kavramının son yıllarda önem kazandığını ortaya koyabilir. Buna paralel olarak Sarıgül (2020) son yıllarda yapılan okuryazarlık çalışmalarında artış olduğunu belirtmiştir. Ulusal tez merkezinde yer alan istatistikler incelendiğinde de 2019 yılından sonra hızlı bir düşüş olmasına rağmen yapılan tez sayılarında yıllara göre lineer bir artış olduğu görülmüştür (Ulusal Tez Merkezi, 2023) çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Politik toplumsallaşma kapsamında ele alınan çalışmanın bulguları kullanılan amaçlar açısından incelendiğinde tezlerin çoğunlukla okuryazarlık düzeyinin belirlenmesini amaçladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Okuryazarlık beceri düzeylerinin belirlenmesi okuryazarlık becerisinin kazanımı ve geliştirilmesi açısından önemli olarak görülmektedir. Literatüre bakıldığında ise Salur (2022), Erdem ve Eğmir (2018), Karaman ve Karataş (2009), Uysal ve Yenilmez (2011), Akkoyunlu ve Yılmaz (2005), Çam ve Barut (2015), Yontar (2019), Som ve Kurt (2012), Korkmaz ve Mahiroğlu (2009) ve Fettahoğlu (2015) yaptıkları

çalışmalarında çalışmanın bulgularına paralel olarak okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesini amaçlamışlardır. Araştırmanın bulgularından yola çıkılarak elde edilen diğer amaçlar ise okuryazarlık becerisinin kazandırılması ve okuryazarlıkların katılımcılar üzerindeki etkisinin belirlenmesidir. Ünlüer (2021), Kurbanoğlu ve Akkoyunlu (2002) yaptıkları çalışmalarda okuryazarlığın kazandırılmasını amaçladıkları görülmektedir. Erdem (2018) ise medya okuryazarlığı ile ilgili yaptığı çalışmada medya okuryazarlığının etkisinin belirlenmesinin en çok dikkat çeken amaç olduğunu ortaya koymaktadır. Literatüre paralel olarak çalışma sonucunda ortaya çıkan bu amaçların birbiri ile ilişki içinde olduğu ve ortak amacın okuryazarlık kavramının kazandırılması olarak görüldüğü söylenebilir.

İncelenen doktora tezlerinde çalışmanın amaçlarına uygun olarak kullanılan yöntem ve desenlere ait bulgular incelendiğinde Hukuk okuryazarlığında en fazla karma yöntemin kullanıldığı, karma yöntemin kullanıldığı çalışmalarda ise yakınsayan paralel desen kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca hukuk okuryazarlığı ile ilgili yapılan çalışmalarda nitel araştırma yönteminin hiç kullanılmadığı görülmüştür. Haçat ve Demir (2018) yaptığı sosyal bilgiler ile ilgili çalışmasında en fazla karma modelin kullanıldığını sonucuna ulaşmıştır. Politik okuryazarlık ile ilgili çalışmalarda kullanılan yöntem ve desenlere bakıldığında; sadece nicel yöntem ile betimsel tarama deseninin kullanıldığı görülmüştür. Erdem (2018), Salur (2022), Haçat ve Demir (2019), Aslışen ve Hakkoyunlu (2020), Balta ve Kanpolat (2020), Sarıgül (2020), Güleç ve Hüdavendigar (2020), Kılınçaslan ve Dökme (2021) yaptıkları çalışmalarda araştırmanın sonuçlarına paralel olarak en fazla nicel yöntemin kullanıldığını ortaya koymuşlardır. Ayrıca Salur (2022) araştırmasında en fazla nicel yöntemin kullanıldığı çalışmalarda tarama ve deneysel çalışmalara yer verildiğini belirtmiştir. Eleştirel okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmalarda kullanılan yöntem ve desenlere baktığımızda ise nitel araştırma yönteminin çoğunlukta kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitel yöntem kullanılan bu çalışmalarda ise en fazla durum çalışması ve eylem çalışması kullanılmıştır. Can ve Kıncal (2020) benzer şekilde eleştirel okuryazarlıkla ilgili yapılmış makaleleri inceledikleri çalışmalarında yapılan çalışmaların %91,48'inin nitel yöntemde yapıldığını öne sürmüşlerdir. Araştırmada kullanılan yöntem ve desenlerin okuryazarlık çeşitlerine göre farklılık göstermesinin nedeni olarak yöntem ve desenlerin araştırmanın konusuna göre değişiklik göstermesi düşünülebilir. Örneğin; Çakmak ve ark (2016) eğitim teknolojileri alanında yapılan makaleleri incelediği çalışmasında en fazla nicel yöntemin kullanıldığını, Hıdıroğlu (2020) eğitim yönetimi alanındaki makaleleri incelediği çalışmada en fazla nitel yöntemin kullanıldığını, Doğan ve Tok (2018), eğitim bilimleri alanında yapılan makaleleri incelediği çalışmada ise en fazla nicel yöntemin kullanıldığını belirtmişlerdir. Bu bulgular çalışmanın sonucunda elde edilen çıkarımı destekler niteliktedir.

Politik toplumsallaşma kapsamında ele alınan tezlerde ulaşılan sonuçlar incelendiğinde hukuk okuryazarlığı ile ilgili çalışmalarda yeterli beceri düzeyine sahip olduğu yönünde bulgulara ulaşıldığı belirlenmiştir. Salur (2022) öğrencilerle yaptığı çalışmasında hukuk okuryazarlığı düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Politik okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmaların sonuçlarına bakıldığında yapılan çalışmalarda yetersiz beceri düzeyi, kavram yanlışlığı, yeterli beceri düzeyi gibi sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Eleştirel okuryazarlıkla ilgili yapılan çalışmaların sonuçlarına baktığımızda ise beceri gelişimi ve yeterli bilgi düzeyi gibi sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Genel olarak bakıldığında yapılan çalışmalarda araştırmacıların beceri düzeyi belirleme ve geliştirme çabasında olduğu görülmektedir. Bu durum okuryazarlık becerisinin kazandırılmasının öneminin farkında olduğunu gözler önüne sermektedir.

Politik toplumsallaşma bağlamında ele alınan becerilerin bireyin toplumsallaşmasına katkı sağlayacağı varsayımı düşünüldüğünde bu alanda yapılan çalışma sayısının yeterli olmadığı yönünde bir kanı oluştuğu söylenebilir. 21. Yy. 'da daha da önem kazanmaya başlayan politik toplumsallaşmanın bireye aşılabilmesi için hukuk, politik ve eleştirel okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmaların artarak daha da önem kazanması gerekmektedir.

Öneriler

Araştırma sonucunda şunlar önerilmektedir:

- Okuryazarlık becerilerinin gelişimi için okul, aile ve toplum arasında iş birliği sağlanabilir.
- Okuryazarlık becerilerine verilen önemi arttırmak için öğretim programları gözden geçirilebilir.
- Politik toplumsallaşmanın erken yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılması için çalışmalar yapılabilir.
- Çalışmanın çalışma grubu genişletilerek yabancı kaynaklar çalışma grubuna dahil edilebilir.
- Araştırmada kullanılan yıllara göre, amaçlara göre, yöntem ve desene göre, sonuçlara göre değişkenleri daha da çeşitlendirilebilir.
- İlgili alandaki çalışma sayısının az olduğu sonucundan yola çıkarak politik toplumsallaşmanın gelişmesi amacıyla daha fazla çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akın, M. H. (2009) Siyasal toplumsallaşma sürecinde gençlik -teorik ve uygulamalı bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22, 153-183.
- Akkoyunlu, B., ve Yılmaz, M. (2005). Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlık Düzeyleri ile İnternet Kullanım Sıklıkları ve İnternet Kullanım Amaçları. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (19), 1-14.
- Aslan, H. M. (2019). Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Becerilerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Aslışen, E. H. T. ve Hakkoyunlu, S. (2020). Erken okuryazarlık alanında gerçekleştirilmiş lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi: Bir içerik analizi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8 (4), 1483-1498.
- Balta, M. A., ve Kanbolat, O. (2020). Matematik okuryazarlığına ilişkin lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi. *Sinerji Uluslararası Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 1-16.
- Başaran, Y. K. (2021). Okul Yöneticilerinin Hukuk Okuryazarlığı Yeterliklerine ve Hak Arama Özgürlüğünün Kullanımına İlişkin Görüşleri (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Beşirli, H., ve Ünal, A. (2018). Sovyet Birliği Dönemi'nde Kırgızistan'da gençlerin politik toplumsallaştırılmaları (sosyalizasyonu). *HÜTAD Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (28).
- Bircan, A. (2022). Öğretmenlerin İnternete Yönelik Eleştirel Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesinde Bilgi ve Teknoloji Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya

- Can, S. ve Kıncal, R. Y. (2020). Eleştirel Okuryazarlık Kapsamında Yayınlanan Makaleler Üzerine Bir Değerlendirme. *Sempozyum Onursal Başkanı*, 10.
- Çakmak, E. K., Özüdoğru, G., Bozkurt, Ş. B., Ülker, Ü., Ünsal, N. Ö., Boz, K., ... ve Gül, H. Ü. (2016). 2014 Yılında eğitim teknolojileri alanındaki yayımlanan makalelerin incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6 (1), 80-108.
- Çam, A. V., ve Barut, A. (2015). Finansal okuryazarlık düzeyi ve davranışları: Gümüşhane Üniversitesi ön lisans öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 4 (7), 63-72.
- Çelebi, M (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi
- Çetin, M. (2023). Sosyal bilgilerde hukuk okuryazarlığı: Sistemik literatür taraması. *International Journal of Active Learning*, 7 (2), 156-170.
- Coştu, Y. (2009). Toplumsallaşma kavramı üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 9 (2) 117-140.
- Ditmars, M. M. V., and Bernardi, F. (2023). Political socialization, parental separation, and political ideology in adulthood. *Frontiers in Political Science*, 5, 1089671.
- Doğan, H., ve Tok, T. N. (2018). Türkiye’de eğitim bilimleri alanında yayınlanan makalelerin incelenmesi: Eğitim ve Bilim Dergisi örneği. *Curr Res Educ*, 4 (2), 94-109
- Easton, D., and Hess, R. D. (1962). The child's political world. *Midwest Journal of Political Science*, 6 (3), 229-246.
- Erdem, C. (2018). Medya okuryazarlığı araştırmalarında eğilimler: Lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 11 (4), 693-717.
- Erdem, C., ve Eğmir, E. (2018). Öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlığı düzeyleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (2), 123-138.
- Fettahoğlu, S. (2015). Hane halkının finans eğitimi ve finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine Kocaeli’nde bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi* 67, 101-116.
- Gençtürk, E. ve Karatekin, K. (Ed.). (2013). *Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Görmez, E. (2018). Güncellenen sosyal bilgiler programının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (STEMES’18), 109-114.
- Güleç, S. ve Hüdavendigar, M. N. (2020). Sosyal bilgiler eğitimi alanında okuryazarlık becerisi başlığında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 3 (3) 24-36
- Güneş, F. (1994). *Okuma Yazma ve Beyin Teknolojisi*. İstanbul: Ocak Yayınları.
- Güven, B. (2019). *Yerel Okuryazarlık*. Ankara: Pegem Akademi
- Haçat, S. O., ve Demir, F. B. (2018). Sosyal bilgiler eğitimi üzerine yapılan doktora tezlerinin değerlendirilmesi (2002-2018). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6 (15), 948-973.

- Haçat, S. O., ve Demir, F. B. (2019). Eğitim alanında okuryazarlık üzerine yapılan lisansüstü tezlerin analizi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3 (2), 116-145.
- Heywood, A. (2017), *Siyaset*, (Çev. Ed. Buğra Kalkan), Ankara: Adres Yayınları.
- Hıdıroğlu, Y. Ö. (2020). Türkiye'de eğitim denetimi alanında yayınlanan makalelerin incelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11 (1), 1-22.
- Karaman, M. K., ve Karataş, A. (2009). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *İlköğretim online*, 8 (3), 798-808.
- Kılınçaslan, H., Dökme, İ. (2021) Türkiye kapsamında fen okuryazarlığı: *Betimsel bir içerik analizi*. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12 (2), 911-925.
- Korkmaz, Ö., ve Mahiroğlu, A. (2009). Üniversiteyi Yeni Kazanmış Öğrencilerin Bilgisayar Okuryazarlık Düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (3), 983-1000.
- Koskimaa, V., and Rapeli, L. (2015). Political socialization and political interest: The role of school reassessed. *Journal of Political Science Education*, 11 (2), 141-156.
- Kurbanoglu, S., ve Akkoyunlu, B. (2002). Öğretmenlere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması üzerine bir çalışma. *Türk Kütüphaneciliği*, 16 (2), 123-138.
- MEB (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar). <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20BİLGİLER%20ÖĞRETİM%20PROGRAMI%20.pdf> sayfasında erişilmiştir.
- Salur, M. (2022). Sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan okuryazarlık ile ilgili çalışmaların içerik analizi: Türkiye örneği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41 (2), 697-745.
- Sarıgül, H. (2020). Türkiye de finansal okuryazarlık alanında yazılan lisansüstü tezlerin içerik analizi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 153-165.
- Som, S., ve Kurt, A. A. (2012). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeyleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 2 (1), 104-119.
- Şantaş, G. (2021). Türkiye’de sağlık okuryazarlığı araştırmaları: Lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi. *Türk ve Fen Sağlık Dergisi* 2 (2), 54-60.
- Sönmez, V. (2020). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tarhan, N. (Nisan 2022), Sosyalleşmeyen bir insanın ruh sağlığı da iyi gelişmiyor... 14 Ağustos 2023 tarihinde <https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/7793/sosyallesmeyen-bir-insanin-ruh-sagligi-da-iyi-gelismiyor> sayfasından erişildi.
- Türk Dil Kurumu. (2023, Ocak). Hukuk. <https://sozluk.gov.tr> sayfasından erişildi.
- Türk Dil Kurumu. (2023, Ocak). Toplumsallaşma <https://sozluk.gov.tr> sayfasından erişildi.
- Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (Ağustos 2015), Bilim Dallarında Dünya, Ülkeler ve Gruplara Ait Veriler. 23 Haziran 2023 tarihinde <https://cabim.ulakbim.gov.tr/wp-content/uploads/sites/4/2017/05/sosyal-bilimler.pdf> sayfasından erişildi

- Ulusal Tez Merkezi (23 Haziran 2023), Yıllar Göre. 23 Haziran 2023 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/IstatistikBilgiler?islem=2> sayfasından erişildi.
- Uysal, E., ve Yenilmez, K. (2011). Sekizinci sınıf öğrencilerinin matematik okuryazarlığı düzeyi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 1-15.
- Ünlüer, G. (2021). Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin etkinlikler yoluyla kazandırılmasına ilişkin eylem araştırması. *Uluslararası Beşerî Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 7 (15), 277-303.
- Yalçın, S. (2018). 21. yüzyıl becerileri ve bu becerilerin ölçülmesinde kullanılan araçlar ve yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 51 (1), 183-201.
- Yıldırım ve Şimşek (2021). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yontar, A. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7 (4), 815-824.
- Zariski, A. (2014). *Legal literacy: An introduction to legal studies*. Athabasca University Press.

Araştırmada İncelenen Tezler

Hukuk Okuryazarlığı Konulu Tez Çalışmaları

- Başaran, Y. K. (2021). Okul Yöneticilerinin Hukuk Okuryazarlığı Yeterliklerine ve Hak Arama Özgürlüğünün Kullanımına İlişkin Görüşleri (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kara, H (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Hukuk Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Oğuz, S. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Eğitimi Çerçevesinde Hukuk Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Politik Okuryazarlık Konulu Tez Çalışmaları

- Aslan, H. M. (2019). Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Becerilerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Çınar, M. (2019). Coğrafya Lisans Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yavaş, M. (2021). Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Kavramlarına İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi (Kit) Aracılığıyla İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Eleştirel Okuryazarlık Konulu Tez Çalışmaları

- Bircan, A. (2022). Öğretmenlerin İnternete Yönelik Eleştirel Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesinde Bilgi ve Teknoloji Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya

- Dal, S. (2012). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Dersinde Eleştirel Okuryazarlık Uygulamaları: Bir Eylem Araştırması (Doktora Tezi), Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Derince, Z. M. (2016). An Odyssey of Discovery: Critical Literacy In An English Preparatory Class (Doktora Tezi) Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Devecioğlu, D. (2021) Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Eleştirel Okuryazarlık Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Dumanlıdağ, R. (2019). Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin İnternet İçin Eleştirel Okuryazarlık Düzeyleri ile İlişkisi: (Afyonkarahisar İli Örnekleme) (Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Hitit, T. (2022). Eleştirel Okuryazarlık Sürecinin Kültürel Açından Karma İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Kültürlerarası Yeterliliklerine Etkisi (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İnce, N. B. (2022). Sınıfta Eleştirel Pedagoji: İlkokul 4. Sınıf Öğrencileriyle Eleştirel Okuryazarlık Uygulamalarının Yansımaları (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Potur, Ö. (2014). Ortaokul Türkçe Derslerinde Eleştirel Okuryazarlık Eğitimi (Doktora Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Taşpınar, H. K. (2020). The Impact of Genre-Based Reading Instruction On Adult Efl Learners' Critical Literacy Skills (Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tufan, B. S. (2021) İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Okuryazarlık Becerilerinin Geliştirilmesi (Doktora Tezi), Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uşak.
- Ünlü, Y. (2017). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Medya Okuryazarlık Düzeyleri ile Eleştirel Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.